

SPIS TREŚCI

Wysiedleńcy z Kresów Wschodnich

Grzegorz Chajko – Ekspatriacja.

Przymusowe przesiedlenia Polaków do „nowej Polski” 5

Do końca swych rządów komuniści głosili, że „ewakuacja” Polaków z Kresów Wschodnich to repatriacja, czyli powrót do ojczyzny. W rzeczywistości była to bezwzględna akcja wysiedleńcza.

Paweł Naleźniak – Problemy adaptacyjne.

Początki życia Kresowian na Ziemiach Zachodnich
i Północnych powojennej Polski. 13

Propagandowo nazwano je „repatriacją”, czyli „powrotem do ojczyzny”, a było to wygnanie, ekspatriacja i stanowiło ogromny wstrząs dla wielu Polaków, którzy na zawsze musieli opuścić rodzinną ziemię i przystosować się do życia w zupełnie nowych warunkach.

Jan Szumski – „Kwestia polska” na sowieckiej Białorusi 29

Na sowieckiej Białorusi, najsilniej zrusyfikowanej i zsowietyzowanej ze wszystkich nierosyjskich republik ZSRS, pozostało po operacji ekspatriacyjnej ponad pół miliona Polaków. Stanowili oni największą grupę naszych rodaków w Związku Sowieckim. Ta polska mniejszość nie istniała jednak ani w przestrzeni publicznej, ani w przekazie propagandowym, ani w relacjach białoruskich władz sowieckich z PRL. Miała rozplynieć się w masie ludzi sowieckich – wykorzeniona i pozbawiona świadomości narodowej.

„Repatrianci Lwowscy“

Mamy zaszczyt zawiadomić, że z dniem dzisiejszym został otwarty

przy ul. MATEJKI Nr. 2

Skład papieru i ksiąg handlowych,
przyborów biurowych,
szkolnych i rysunkowych.

Polecamy się Szanownej Publiczności

Święt Jan i Szuć Władysław

Bogusław Tracz – Byle nie dalej

na zachód! Polacy z Kresów

na Górnym Śląsku 37

Pierwsi Kresowianie, głównie z województw lwowskiego, stanisławowskiego i tarnopolskiego, dotarli na Górny Śląsk w 1945 r., wkrótce po ukonstytuowaniu się polskich władz w Katowicach. Wielu z nich jeszcze długo żywiło nadzieję na powrót do swoich domostw na wschodzie.

Kazimierz Krajewski,

Tomasz Łabuszewski – Operacja

„Zachód” 48

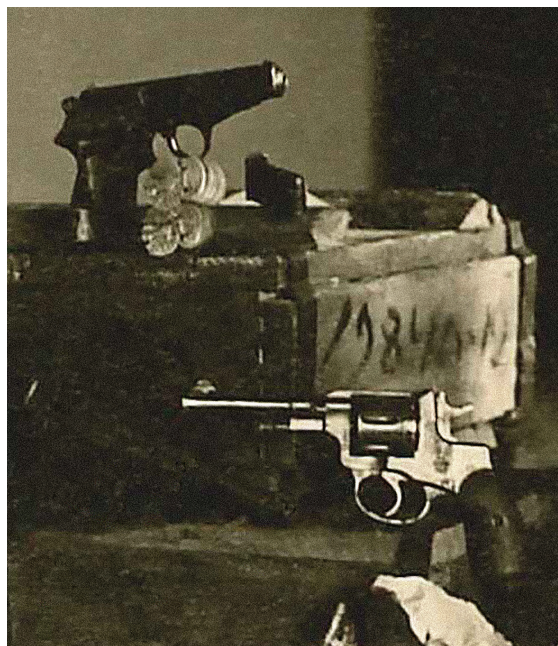
Wielka konspiracyjna ewakuacja AK-owców z Kresów Północno-Wschodnich przeprowadzona między majem 1945 a marcem 1946 r. to epopeja tragiczna. Uratowała życie ponad czterem tysiącom żołnierzy, którzy uchodzić musieli na zawsze z rodzinnych stron, a zarazem położyła kres zbrojnej walce o zachowanie polskości na Wschodzie.

Piotr Niwiński – Eksterytorialny

Okręg Wileński 65

W obliczu wysiedleń ludności i sukcesów sowieckiego aparatu bezpieczeństwa Komenda Okręgu Wileńskiego AK postanowiła przerzucić partyzantów na bezpieczniejsze tereny i odbudować swe struktury w Polsce centralnej.

Tomasz Balbus – Eksterytorialny Okręg
Lwowski AK-WiN i jego rozbicie
przez bezpiekę 82

Akcja „Burza” w Obszarze Lwowskim AK, wspólne walki
polskiego podziemia i czerwonarmistów wkraczających na Kresy
Południowo-Wschodnie II RP, a zaraz potem represje sowieckich
służb bezpieczeństwa nie zakończyły epopei konspiracji
lwowskiej. Kres położyła jej dopiero operacja „Radwan”.

Mariusz Maszkiewicz – Ekspatriacja i repatriacja. Polityka PRL i III RP
wobec rodaków na Kresach 95

Sylwetki

Adam Hlebowicz – „Nie damy pogrześć mowy”.

Jan Plater-Gajewski (1909–1998) 104

Komentarze historyczne

Sebastian Ligarski – „Pomożecie?” Edward Gierek w Szczecinie i Gdańsku
(24/25 stycznia 1971 roku) 114

Andrzej Boboli – Zmiany w konstytucji PRL 122

Cecylia Kuta – Sprzeciw wobec zmian konstytucji PRL.

Narodziny jawnej opozycji antykomunistycznej 130

Radosław Peterman – „Ja już jestem magistrem, a wy jeszcze nie”.

Walka o Niezależne Zrzeszenie Studentów 140

Dariusz Zalewski – PZPR – partia
władzy, pieniędzy i bezwstydu 156

Gdy zawalił się system komunistyczny, nikt nie płakał
po Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej.
Jej dotychczasowe elity myślały już, jak zadbać
o siebie w nowej rzeczywistości.

Polskie Rodziny

Kinga Hałacińska – Ocalał,
by dać świadectwo.

Władysław Siemaszko 165

Pisarze Niepodległości

Marek Klecel – Ocalona z zagłady.

Żywot heroiczny Zofii Kossak

(1889–1968) 179

Pożegnanie

Adam Hlebowicz – Na samotnej
wiedzie. Wspomnienie

o ks. prof. Romanie Dzwonkowskim SAC
(1930–2020) 192

Śp. Szczepan Siekierka 198

Kolegium:

dr hab. Adam Dziuba, dr Wojciech Frazik,
Adam Hlebowicz, dr Kazimierz Krajewski,
dr hab. Mariusz Krzysztofiński,
dr hab. Sebastian Ligarski, dr Agnieszka Łuczak,
dr Marcin Majewski, dr hab. Filip Musiał,
dr Wojciech Muszyński, Jan M. Ruman,
dr hab. Krzysztof Sychowicz

Redaguje zespół:

Wojciech Butkiewicz – sekretarz redakcji
(tel. 22 5818813,
wojciech.butkiewicz@ipn.gov.pl),
dr Filip Gańczak (filip.ganczak@ipn.gov.pl),
Jakub Gołębiewski
(jakub.golebiewski@ipn.gov.pl),
Romuald Niedzielko –
zastępca redaktora naczelnego
(romuald.niedzielko@ipn.gov.pl),
Jan M. Ruman – redaktor naczelny
(jan.ruman@ipn.gov.pl),
Andrzej Sujka (andrzej.sujka@ipn.gov.pl),
Ewa Tylus (ewa.tylus@ipn.gov.pl),
Anna Zechenter (anna.zechenter@ipn.gov.pl),
Piotr Życieński – fotoreporter

Sekretariat: Maria Wiśniewska
(tel. 22 5818819, maria.wisniewska@ipn.gov.pl)

Projekt graficzny: Sylwia Szafrńska
Projekt okładki i łamanie:
Katarzyna Dziedzic-Boboli

Korekta: Beata Stadryniak-Saracyn

Adres do korespondencji:
ul. Postępu 18, 02-676 Warszawa

Druk:
LEGRA Sp. z o.o. ul. Albatrosów 10c,
30-716 Kraków

Na okładce: Wysiedleni z Kresów.
Fot. Archiwum Państwowe w Katowicach